

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ МЕМЛЕКЕТТІК
ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

ҒАЛЫМ ҰСТАЗ

Қасым Халиуллинұлы
РАХМАТУЛЛИН

АЛМАТЫ, 1995

**ҒЫЛЫМИ ҚІТАПХАНА
НАУЧНАЯ БИБЛИОТЕКА**

Жауапты редактор **З. Қари**
Редактор **А. Б. Қоразова**
Құрастырушы **Ж. Мұқалдиева**
Техн. редактор **А. Хасенова**

Ответственный редактор **З. Қари**
Редактор **А. Б. Коразова**
Составитель **Ж. Мукалдиева**
Технический редактор **А. Хасенова**

ОҚЫРМАНДАР ЕСІНЕ

Әл-Фараби атындағы Қазақ мемлекеттік ұлттық университеті ғалымдарының биобиблиографиялары сериясының жалғасы болып табылатын бұл көрсеткіш профессор Қасым Халиуллинулы Рахматуллинге арналған.

Биобиблиографияға ғалымның өмірі мен қызметін сипаттайтын мәліметтер, оның еңбектері және ол туралы әдебиеттер енгізілген.

Көрсеткіште материал мерзімдік тәртіппен орналасқан, әрбір жыл көлемінде қазақ, орыс тілдерінде жарияланған еңбектері беріліп отыр.

К ЧИТАТЕЛЯМ

Предлагаемый указатель — продолжение серии биобиблиографий ученых Казахского государственного национального университета им. Аль-Фараби — посвящен профессору Касыму Халиуллиновичу Рахматуллину.

Биобиблиография включает материалы, характеризующие жизнь и деятельность ученого, его публикации и литературу о нем.

Материал расположен в хронологическом порядке, в пределах каждого года — по алфавиту: сначала идут работы, опубликованные на казахском, затем на русском языках.

Профессор К. Х. Рахматуллиннің өмірі мен қызметінің негізгі кезеңдері

Қасым Халмуллинұлы Рахматуллин 1920 жылы 19 қыркүйекте Қостанай қаласында дүниеге келген.

1932—1936 жж. Қостанай педтехникумының оқушысы.

1936 -1938 жж. Қостанай облысы, Семнозер ауданының жетіжылдық мектептің директоры.

1938- 1941 жж. А. С. Пушкин атындағы Орал мемлекеттік педагогикалық институттың студенті.

1941—1942 жж. Оралдағы ҚЕ ДКЖО хатшысы.

1942 -1943 жж. Чкалов атындағы әскери артиллерия училищесінің курсанты.

1943 -1946 жж. І-ші Украин майданының артиллерия полк командирі.

1944 ж. 2-дәрежелі Отан соғысы орденімен наградталды.

1945 ж. 1-дәрежелі Отан соғысы, «Қызыл Жұлдыз» ордендерімен наградталды.

1946 ж. № 10-шы Ақтөбе орта мектебінің директоры.

1946—1948 жж. Өлкелік Комсомол Комитетінің хатшысы.

1948—1950 жж. Ақтөбе мұғалімдер білімін жетілдіру институтының директоры.

1950—1951 жж. Ақтөбе мәдени-ағарту училищесінің директоры.

1951—1954 жж. ҚазССР Ғылым академиясы философия секторының аспиранты.

1954—1969 жж. Алматы жоғарғы партия мектебінің доценті, деканы.

1955 ж. Философия ғылымдарының кандидаты дәрежесі берілді.

1968 ж. Философия ғылымының докторы деген ғылыми дәреже берілді.

1969—1971 жж. Алматы Халық Шаруашылық институтының философия кафедрасының меңгерушісі.

1970 ж. Қазақ ССР Жоғарғы Совет Президиумы Құрмет грамотасымен наградталды.

1971—1990 жж. ҚазМУ-дың жаратылыстану факультеттеріне арналған философия кафедрасының меңгерушісі.

1980 ж. Қазақ ССР Жоғарғы Совет Президиумының Құрмет грамотасымен наградталды.

1984 ж. «Қазақ ССР-інің еңбек сіңірген ғылым қайраткері» құрмет атағы берілді.

1990 жылдан бастап әл-Фараби атындағы ҚазМУ-дың философия және методологиялық ғылыми кафедрасының профессоры.

Основные даты жизни и деятельности профессора К. Х. РАХМАТУЛЛИНА

Касым Халнуллинович Рахматуллин родился 19 сентября 1920 г. в г. Кустанае.

1932—1936 гг. Учащийся Кустанайского педтехникума.

1936—1938 гг. Директор семилетней школы Семиозерского района Кустанайской области.

1938—1941 гг. Студент Уральского государственного педагогического института им. А. С. Пушкина.

1941—1942 гг. Секретарь Уральского ГК ЛКСМ.

1942—1943 гг. Курсант Чкаловского военного артиллерийского училища.

1943—1946 гг. Командир взвода артиллерийского полка 1-го Украинского фронта.

1944 г. Награжден орденом Отечественной войны 2-ой степени.

1945 г. Награжден орденом Отечественной войны 1-ой степени. Награжден орденом Красной Звезды.

1946 г. Директор Актюбинской средней школы № 10.

1946—1948 гг. Секретарь Актюбинского ОК ЛКСМ.

1948—1950 гг. Директор Актюбинского института усовершенствования учителей.

1950—1951 гг. Директор Актюбинского культпросветучилища.

1951—1954 гг. Аспирант сектора философии АН КазССР

1954—1969 гг. Доцент, декан Алма-Атинской высшей партийной школы.

1955 г. Присуждена ученая степень кандидата философских наук.

1963 г. Присуждена ученая степень доктора философских наук.

1969 г. Присвоено ученое звание профессора по кафедре философии.

1969—1971 гг. Зав. кафедрой философии Алма-Атинского института народного хозяйства.

1970 г. Награжден Почетной грамотой Верховного Совета КазССР

1971—1990 гг. Зав. кафедрой философии естественных факультетов КазГУ

1980 г. Награжден Почетной грамотой Верховного Совета КазССР

1984 г. Удостоен почетного звания «Заслуженный деятель науки Казахской ССР».

С 1990 г. по настоящее время профессор кафедры философии и методологии науки КазГУ им. Аль-Фараби.

Профессор К. Х. Рахматуллиннің ғылыми, педагогикалық және қоғамдық қызметі туралы қысқаша очерк

Арқаның алтын күзінің жаймашуақ күндерінің бірінде қарапайым қара ноғай Халнолла шаңырағында түркі тектес жирен шашты қой көз бала дүниеге келді. Азан шақырып атын Қасым (ішкі дүние, сезім-болмысы пәк, таза һәм әдемі) деп қойды. Бұл 1920 жылғы 19 қыркүйек-тің.

Ерте есейген еті тірі осынау бозбала он төртінде орталау мектепті, ал он алтысында педагогикалық техникумды бітірді. Сөйтіп жеті жылдық мектептің директорлығына тағайындалды. Апасы мен ағаларын әрі оқытып, әрі тәрбиелеп, әрі басшылық жасаумен екі жылдың қалай өте шыққанын өзінде сезбей қалды.

Адамды сүйеге деген ұстаздық құштарлықтың алғашқы түсініктері осылайша қалыптасқан жас жігіт өз өмірін соған арнауға бекем бел бұды, дәлелдеді. Он сегіз жасында Орал педагогикалық институтына түсіп, оны бітірісімен жиырма бір жасында қалалық жастар Одағына жетекшілік етті. «Махаббат қызық мол жылдар» енді басталғанда, енді басталғанда соғыс басталды», — дейді Қасаған.

Халық басына түскен ауырлықты бөлісе көтеруге, өз үлесін қосуға ниеттеніп әскери артиллерия училищесін жиырма үшінде томамдап, өзі сұранып І-ші Украина майданына аттанып соғыс аяғына дейін взвод басқарды. Есеп қисапты еркін менгерген қырағы офицер кино құдіретті от атқыштың қисығын келтіріп ептілік көрсетті, табандылық танытты. Етігінің ұтаны қан мен қарға тайып, от пен су кешті. «Ең әуелі бір Алла, қала бірді торсықтағы мол спирт жан сақтады. Әрине ондайда тіске басатының көйлектің не шапанның тер мен кер сіңген жағасы. Мұндай тәтті закусқаны бұрын соңды жегенім жоқ», — дейді Қасаған.

Соғыстан жеңіспен оралған жауынгер Ақтөбе облыстық жастар одағының хатшысы, сосын орта мектепте, кейіннен облыстық білім жетілдіру институтында және мәдениет училищесінде директор болып істеді.

Зиялы қауымның өрісін өркендетуге білімі мен тәжірибесін һәм күш-жігерін аяпбады. «Директорлықтың наны тәтті болғанымен тауқыметі ауыр тиді. Арнаулы ғылыми дүние танымды талап етті», — дейді Қасаған.

Отыз бір жасар жігіт ағасы Қазақстан Ғылым Академиясының пәлсапа секторының аспирантурасына түсіп отыз бес жасында философия ғылымының кандидаты дәрежесін алды.

Сосын он бес жыл қатарынан Алматы Жоғары партия мектебінде доцент, декандық қызмет атқарды. Сөйтіп жүріп, докторлығын қорғап профессор атағын иеленді. Қырық тоғыз мүшелінде халық шаруашылығы институтының, кейін жиырма жыл ҚазМУ-дың кафедра меңгерушісі болды. Жетпісінен күні бүгінге дейін аталмыш кафедраның профессоры. «Алланың бір сипаты ғылым. Ал ғылым ақылдың алдаспаны. Оны ілімге айналдыру ғалым үшін мұрат»,— дейді Қасаған.

Мадағы: 1, 2, 3 дәрежелі Отан соғысы және Қызыл жұлдыз ордендерінің иегері.

Шені: Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген ғылым қайраткері.

Марапаты: Қазақ ССР-інің Жоғарғы Кеңесінің екі Құрмет Грамотасы.

Шәкірті: Елу. Оның төртеуі доктор. Ал қалғандары ғылым кандидаты.

Шығармасы: Алты монография, екі оқулық, бір жүз он мақала. Ғалым-ұстаз Қасағанның еңбек жолы осындай. Енді адами қасиетінен біреу сөз.

Менімше Ғалым-ұстазды ерекшелетін үш қасиет болса керек. Біріншіден еңбекқорлығы һәм адалдығы. Өйткені бұл екеуі кісіні жан мен тән тазалығына тәрбиелейді. Екіншіден өмірге деген құштарлық пен адамға деген сүйіспеншілік. Өйткені бұл екеуі адамды тәлімдейді. Үшіншіден нысап пен ақылдылық. Өйткені бұл екеуі тұлға қарапайымдылығы мен тақуалығының кілті. Міне осынау ұштағанды өзек еткен Қасаған кішіге жаға үлкенге іні, шәкіртке дос отауға қос, жолдасқа ақылшы туысқа бауырмал.

Ал кісілік келбеті келісті. Көкірек көз ояу. Қасағанның тағы бір асыл қасиеті бар. Ол оның екі аяқты жұмыр бас пендеге ылайықты қартаюуы, бірақ дұрыс, әдемі қартаюуы. Киген киімі, ішкен тамағы, тартқан темекісі, істеген қимыл-әрекеті... қойыңызшы бәрі, бәрі, бәрінен тағылым тұмасы тұнып тұр. Ендеше «Атаның шауһатының бар ғой құны» (Шәкәрім) демекші Қасағанның белінен шыққан балаларының (олар үшеуі) мақтаныш сезіммен әкелуге толық хұқы бар.

Ылайым солай болғай.

Краткий очерк научной, педагогической и общественной деятельности профессора К. Х. Рахматуллина

Қасым Халнуллинович Рахматуллин — известный ученый-философ, доктор философских наук, профессор родился 19 сентября 1920 году в г. Кустанае.

В 1936 г. после окончания Кустанайского педагогического техникума работал директором семилетней школы Семнозерского района, Кустанайской области.

С 1938 по 1941 гг. К. Х. Рахматуллин учился в Уральском государственном педагогическом институте им. А. С. Пушкина, после окончания которого работал секретарем Уральского ГК ЛКСМ.

В 1943 году после окончания Чкаловского военного артиллерийского училища продолжал нести службу в рядах Советской Армии, был командиром взвода артиллерийского полка 1-го Украинского фронта. За боевые заслуги его награждают орденами Отечественной войны I, II и III степени, Красной Звезды и медалями за победу над Германией в Великой Отечественной войне 1941—1945 гг.

После демобилизации в 1946 г. К. Х. Рахматуллин работает директором Актюбинской средней школы. В 1951 г. поступает в аспирантуру АН КазССР, после завершения учебы К. Х. Рахматуллин успешно защищает диссертацию на соискание ученой степени кандидата философских наук на тему «Значение критики и самокритики для развития советской науки».

С 1954 по 1969 гг. К. Х. Рахматуллин преподает в Алма-Атинской высшей партийной школе. В 1968 г. защитил докторскую диссертацию на тему «Принципы развития в астрономии». В 1969 г. ему присваивается звание профессора. С 1969 по 1971 гг. работает заведующим кафедрой в Алма-Атинском институте народного хозяйства.

В 1971 году переходит на работу в КазГУ заведующим кафедрой философии естественных факультетов.

Круг научных интересов К. Х. Рахматуллина широк: внимание ученого привлекают проблемы современного естествознания, закономерности научно-технической революции и принципы материалистической диалектики.

Многие годы К. Х. Рахматуллин был ответственным редактором тематических сборников Министерства высшего и среднего специального образования КазССР по проблемам философии.

К. Х. Рахматуллин участник Всесоюзного совещания в Киеве по философским вопросам релятивистской космологии (1964, 1966 гг.), Всесоюзного симпозиума по проблемам бесконечности в Москве (1965 г.), Всесоюзных симпозиумов по диалектической логике в Алма-Ате (1968, 1977 гг.), Всесоюзных совещаний по философским вопросам естествознания в Москве (1958, 1970, 1981 гг.).

Много сил отдает К. Х. Рахматуллин научно-педагогической деятельности, работе с молодыми учеными. Под его научным руководством подготовлено более 50 докторов и кандидатов наук.

Большая научная и педагогическая деятельность профессора К. Х. Рахматуллина была отмечена Почетной грамотой Верховного Совета Казахской ССР. В 1984 году К. Х. Рахматуллину присвоено звание «Заслуженный деятель науки Казахской ССР».

Профессор Қ. Х. Рахматуллиннің өмірі мен еңбектері туралы ә д е б и е т т е р

Литература о жизни и трудах профессора К. Х. Рахматуллина

1. Рахматуллин Қасым Халиуллаұлы // Қазақ ССР. 4 томдық қысқаша энциклопедия. — Алматы, 1988. — Т. 3. — С. 450.
2. Рахматуллин Қасым Халиуллинулы // Қазақ совет энциклопедиясы. — Алматы, 1976. — Т. 9. — С. 440.
3. Жармағамбетов Н. В помощь атеистам: [Рец. на кн.: Рахматуллина Қ. Х. Звезды: наука и суеверия. — Алма-Ата: Қазақстан. — 1984. — 64 с.] // Тург. новь. — 1984. — 1 авг.
4. Жармағамбетов Н. Наука против астрологии: [Рец. на кн.: Рахматуллин Қ. Х. Звезды: Наука и суеверия. — Алма-Ата: қазақстан 1984 64 с.] // Огни Мангышлака. — 1981. — 30 авг.
5. Османов Н. О. [Рецензия] Рец. на кн.: Рахматуллин Қ. Х. Звездный век человечества (Ф. Энгельс и астрономия). — Алма-Ата: Қазақстан, 1974 // Изв. АН Каз. ССР. Сер. общест. наук. — Алма-Ата: Наука, 1976. — № 1 — 6. — С. 88—89.
6. Разумова Л. Ученый беседует с верующими: [Рец. на кн.: Рахматуллин Қ. Х. Жизнь во Вселенной. — Алма-Ата: Қазақстан. — 1975.] // Целиногр. правда. — 1975, 20 ноября; Заря коммунизма. — 19.6. — 10 марта; Прикасп. коммуна. — 1976. 9 инв.
7. Разумова Л. Человек и Вселенная. На кн.: [Рахматуллин Қ. Х. Жизнь во Вселенной. — Алма-Ата: Қазақстан, 1976 // Приуралье. — 1976. — 9 инв.]
8. Рахматуллин Қасым Халиуллинович // Биобиблиография обществоведов Казахстана. — Алма-Ата, 1986. — С. 356.
9. Рахматуллин Қасым Халиуллинович // Қазақская ССР. 4-томияз краткая энциклопедия. — Алма-Ата, 1989. — Т. 3. — С. 418.
10. Рахматуллин Қасым Халиуллинович // Қазақский советский энцикл. педический справочник. — Алма-Ата, 1981. — С. 460—461
11. Сопкин П. Приоритеты Рахматуллина Қ. Х. // Учитель Казахстана. — 1991. — 14 марта.
12. Шехтерман Е., Сегизбаев О. Научное мировоззрение развивается в борьбе: [Рец. на кн.: Рахматуллин Қ. Х. Диалектический материализм и современная астрономия. — Алма-Ата: Қазақстан, 1965] // Парт. жизнь Казахстана. — 1966. — № 3. — С. 75—77.
13. Югай Г. А., Мукашев З. А. Монография по философским вопросам современной астрономии: [Рец. на кн.: Рахматуллин Қ. Х. Диалектический материализм и современная астрономия. — Алма-Ата: Қазақстан, 1965] // Вестн. АН КазССР. — 1966. — № 4. — С. 91—93.

ЕҢБЕКТЕРДІҢ МЕЗГІЛДІК КӨРСЕТКІШІ ХРОНОЛОГИЧЕСКИЙ УКАЗАТЕЛЬ ТРУДОВ

1949

1. СССР еңбекшілер депутаттар кенесінің саяси негізі // Социалистік жол. — 1949. — 8 желтоқсан.
2. Одиннадцатый том сочинений И. В. Сталина // Актюбинская правда. — 1949. — 14 февраля.

1954

3. Значение критики и самокритики в развитии советской науки: Автореф. дис. на соиск. ученой степени канд. филос. наук / Каз. гос. ун-т им. С. М. Кирова, Алма-Ата, 1954. — 20 с.

1955

4. Совет ғылымын дамытуда сын және өзара сыншы маңызы // Коммунизм таңы. 1955. — 23 қазан.

1956

5. Роль практики в процессе познания // Коммунист Казахстана. — 1956. — № 5. — С. 44—48.

1958

6. Борьба материализма против идеализма в современной астрономии. — Алма-Ата, 1958. — 46 с.
7. Великий вождь мирового пролетариата // Коммунизм туғи. — 1958. — 4 мая (На уйгур. языке).
8. Как провести занятие по теме философский материализм // Казахстанская правда. — 1958. — 30 сентября.
9. Маркс и пролетарский интернационализм // Партийная жизнь Казахстана. — 1958. — № 5. — С. 20—25.
10. Основные законы и категории материалистической диалектики. — Алма-Ата, 1958. — 27 с.
11. Сила марксизма-ленинизма в его связи с практикой // Коммунизм туғи. — 1958. — 9 октября.

1959

12. В. И. Лениннің «Материализм және эмпириокритицизм» деген кітабы маркстік философияға қосылған аса зор үлес. — Алматы, 1959. — 44 бет / Н. С. Сарсенбаевпен бірге.
13. Гениальный труд марксистской философии // Казахстанская правда. — 1959. — 16 мая / Соавт. П. Пресняков.

1960

14. Сила и жизненность творческого марксизма // Партийная жизнь Казахстана. — 1960. — № 9. — С. 22—24.

15. Творчески разрабатывать проблемы диалектического материализма // Парт. жизнь Казахстана. — 1960. — № 5. — С. 75—78 / Соавт. А. Шманов. — Рец. на кн.: Туленов Ж. Закон как философская категория. — Алма-Ата: Казгосиздат, 1959.
16. Философское значение теории относительности // Труды Института философии и права АН КазССР, 1960. — Т. 4. — С. 126—146.

1961

17. Великий документ творческого марксизма-ленинизма // Коммунизм таңы. — 1961. — 29 августа.
18. Творческое развитие марксистско-ленинской теории в проекте Программы КПСС // Прикаспийская правда. — 1961. — 24 августа.

1962

19. Борьба мировоззрений в космологии. — Алма-Ата: Казгосиздат, 1962. — 191 с.
20. Книга о социалистических нациях в СССР // Парт. жизнь Казахстана. — 1962. — № 9. — С. 72—75. — Рец. на кн.: Батыров Ш. Б. Формирование и развитие социалистических наций в СССР — М.: АН СССР, 1962.

1963

21. Для чего нужно завоевание Космоса? // Блокнот агитатора. — 1963. — № 5. — С. 9.
22. Новая книга о важной проблеме современной философии и биологии // Изв. АН КазССР — Серия обществ. наук. — 1963. — Кып. 2 — С. 94—96. — Рец. на кн.: Мусабаев П. А. Проблема причинности в философии и биологии. — Алма-Ата: АН КазССР, 1962.
23. Сотворена ли Вселенная? // Блокнот агитатора. — 1963. — № 21. — 39 с.

1964

24. Творческое развитие марксистско-ленинской теории в решениях XXII съезда КПСС // Формирование коммунистических общественных отношений. — Алма-Ата: Казгосиздат, 1964. — Гл. 8. — С. 243—261.
25. Философское значение новейших достижений астрономии: Докл. // Вест. АН КазССР — 1964. — № 5. — С. 24, № 11. С. 56.

1965

26. Диалектический материализм и современная астрономия. — Алма-Ата: Казахстан, 1965. — 254 с.

27. Ожидает ли Вселенную тепловая смерть? — Алма-Ата: Казахстан, 1965. — 91 с.

1966

28. Әлем дүниесінің жылу апатына ұшырау қаупі бар ма? — Алма-Ата, 1966. — 99 с.

1967

29. Эйнштейн әлемінде. — Алма-Ата: Қазақстан, 1967. — 111 б.

30. В мире Эйнштейна. — Алма-Ата: Казахстан, 1967. — 99 с.

1968

31. Принцип развития в астрономии: Автореф. дис. на соиск. ученой степени доктора наук. — М., 1968.

1969

32. Анализ ленинских идей // Изв. АН КССР. Серия обществ. наук. — 1969. — № 5. — С. 46. — Рец. на кн.: Туленов Ж. В. И. Ленин о категориях диалектики / Сост. Л. И. Икенов.

33. В. И. Ленин о единстве марксистской философии и научного атеизма // Блокнот агитатора. — 1969. — № 8. — С. 23—25.

34. В. И. Ленин о непримиримости коммунистической и буржуазной идеологии // Огни Алатау. — 1969. — 5 марта.

35. Интересное исследование по атеизму // Изв. АН КССР. Серия обществ. наук. — 1969. — № 12. — С. 25—27.

36. Наука и религия о Вселенной. — Алма-Ата: Знание, 1969. 40 с.

1970

37. Звездный час человечества: Науч. техн. революция и ее социальные и эконом. проблемы // Казахст. правда. — 1970. — 20 октября.

38. Марксистское освещение проблемы формирования научно-материалистического атеистического мировоззрения // Изв. АН КазССР. Сер. обществ. наук. — 1970. — № 1. — С. 72—73. — Рец. на кн.: Черняк В. А. Формирование научно-материалистического атеистического мировоззрения: Социол. проблемы. — Алма-Ата: Наук, 1969.

1971

39. В. И. Ленин о достижениях естествознания как предмете философского обобщения // Ленинская теория и практика социалистического хозяйствования: Докл. конф. Сб. I... — Алма-Ата, 1971. — С. 3—9.

40. Достижения естествознания как предмет философского обобщения // Философ. думка (Киев), 1971. — № 4. — С. 19—23 на укр. яз.

41. Значение ленинских идей о союзе философии и естествознания для современной науки // Великая сила и жизненность ленинских идей. Сб. науч. статей препод. обществ. наук вузов г. Алматы. — Алма-Ата: Казахстан, 1971. С. 139—154.
42. Социально-политическое развитие советского общества // Казахст. правда. — 1971. — 4 июня.
43. Темпы процесса развития в объективном мире // Филос. науки (КазГУ) 1971. — Вып. I. — С. 14—25.

1972

44. [Рецензия] // Вестн. АН КазССР — 1972. — № 2. — С. 72-74 / Соавт. Т. И. Амапов, Ж. Абдильдин. Рец. на кн.: Нысанбаев А., Шляхин Г. Развитие познания и математика. — Алма-Ата: Казахстан, 1971.
45. Философское значение достижений современной астрономии. — Алма-Ата: Знание, 1972. — 38 с.

1973

46. Диалектика устойчивости и изменчивости в процессе движения и развития // Филос. науки (КазГУ), — 1973. — Вып. 3. — С. 30—37 / Соавт. С. И. Апрышкин.
47. Новая работа по философии // Парт. жизнь Казахстана. — 1975. — № 8. — С. 71. — Рец. на кн.: Сужинов М. М. Образование СССР и социальный прогресс казахского народа. — Алма-Ата: Казахстан, 1972.
48. [Рецензия] // Вест. АН КазССР — 1973. — № 11. — С. 76—78 / Соавт. М. С. Сабитов, А. Нысанбаев. — Рец. на кн.: Свечников Г. А. Причинность и связь состояний в физике. — М.: Наука, 1971.

1974

49. Звездный век человечества. (Энгельс и астрономия). — Алма-Ата: Казахстан, 1974. — 174 с.
50. Темпы научного прогресса // Тезисы докл. научной конф. каз. отд. ФО СССР, АН КССР — Алма-Ата, 1974.

1975

51. Философия дегеніміз не? — Алма-Ата, 1975. — 95 с.
52. Жизнь во Вселенной. — Алма-Ата: Казахстан, 1975. — 64 с.
53. О противоречивости развития и закона отрицания // Филос. науки. — 1975. — Вып. 6. — С. 23—30 / Соавт. М. Ю. Келигов.
54. [Рецензия] // Науч. докл. высш. школы. филос. науки. — 1975. — № 3. — С. 157—158. Рец. на кн.: Абдильдин Ж. М.,

Нысанбаев А. Н. Диалектико-логические принципы построения теории. — Алма-Ата: Наука, 1973.

1976

55. Әлемдегі тіршілік. — Алматы: Қазақстан, 1976. — 72 бет.
56. Үйірмелер — тәрбие мектептеріне айналуы үшін // Лениншіл жас. — 1976. — 28 қыркүйек.
57. Атрибутный характер развития // Материалы выездной Сессии Президиума ФО СССР в Алма-Ате. — Алма-Ата, 1976 / Соавт. М. Келигов.

1977

58. Диалектическое единство двух линий в космологии // Вопросы материалистической диалектики. — Алма-Ата: КазГУ, 1977. — С. 70.
59. [Рецензия] // Науч. докл. высш. школы. Филос. науки. — 1977 — № 3. — С. 168—179. — Рец. на кн.: Философские проблемы астрономии XX века. — М., 1976.
60. Человек и космос. — Алма-Ата: Казахстан, 1977 — 63 с.

1978

61. Интенсивное и экстенсивное многообразие материального мира // Изв. АН КазССР. Сер. обществ. наук. — 1978. — № 3. — С. 51—57 / Соавт. А. П. Трофименко.
62. О логической структуре категории развития // Проблемы материалистической диалектики и современность — Алма-Ата, 1978. — С. 39—51 / Соавт. В. П. Лежников.

1979

63. Советтік өмір салтының қалыптасуы // Қазақстан коммунисі. — 1979. — № 6. — 88—90 бет. Кітапқа сын: Айдаров Д. Кемелденген социализм және советтік өмір салты. — Алматы: Қазақстан, 1978 / Р. Әбсаттаровпен бірге
64. Жауынгер материализмнің тамаша үлгісі / В. И. Лениннің «Материализм және эмпириокритицизм» атты кітабының 70 жылдығына арналған // Қазақстан мектебі. — 1979. — № 6. — 11—17 бет. / Тұрғымбаевпен бірге.
65. Диалектико-материалистическая концепция развития и научное познание: О ленинской критике метафиз. основ гносеологии эмпириокритицизма // Материалистическая диалектика и современность. — Алма-Ата, 1979. — С. 29—39 / Соавт. М. Келигов.
66. Разработка и применение структурно-логической схемы преподавания философии // Материалы 9 учеб. метод. конф. КазГУ: Тезисы. — Алма-Ата, 1976. — С. 38—39.
67. Ценное исследование // Учитель Казахстана. — 1979. — 26 апреля. — Рец. на кн.: Қаримов Ф. А. Педагогические

проблемы в подготовке молодых рабочих. — Алма-Ата: Мектеп, 1978.

1980

68. Білімнің биік шыңына // Қазақстан коммунисті. 1980. — № 10. — 88—90 бет. Кітапқа сын: Тұрғымбаев А. Білімсізден — жоғарғы білімдіге дейін. — Алматы: Мектеп 1979. — 220 бет.
69. Диалектика — материалистическая концепция развития и научное познание / О ленинской критике метафиз. основ гносеологии эмпириокритицизма // Материалистическая диалектика и современность. — Алма-Ата, 1980. — С. 29—39 / Соавт. М. Келигов.
70. [Рецензия] // Советская педагогика. — 1980. — № 6. — С. 144—145. — Рец. на кн.: Каримов Ф. А. Педагогические проблемы в подготовке молодых рабочих. — Алма-Ата: Мектеп, 1978 / Соавт. М. Кудайкулов.
71. Формирование научного мировоззрения студентов в условиях возрастания роли методологических проблем познания // Науч. метод. конф. проф. преподав. состава КазГУ на тему: «Формирование марксистско-ленинского мировоззрения студентов в процессе преподавания общенаучных и специальных дисциплин». — Алма-Ата, 1980. — С. 342.
72. Является ли развитие атрибутом материи? // Вопросы философии. — 1980. — № 8. С. 72—80.

1981

73. Ғылыми-техникалық революция, үміт және күкөн // Білім және еңбек. — 1981. — № 1. — 21 бет.

1982

74. Примерный учебно-тематический план и программа для народных университетов по марксистско-ленинской философии. — Алма-Ата: Знание, 1982. — 35 с.

1984

75. Дүниенің қазіргі заманғы ғылыми картинасы. — Алматы, 1984. — 44 бет. / Тұрғымбаевпен бірге.
76. Қосмосты игеру және адам // Қазақстан коммунисті. — 1984. — № 6. — 75—81 бет.
77. Вклад в развитие диалектики / О работах акад. Ин-та философии и права АН КазССР // Казахст. правда. — 1984. — 10 октября / Соавт. О. Жаутыков.
78. Звезды: Наука и суеверия. — Алма-Ата: Қазақстан, 1984. — 64 с.

79. Программа по марксистско-ленинской философии для народных университетов. — Алма-Ата: Звание, 1984. — С. 45.

1985

80. Кәсіптік бағдар жүйесі // Қазақстан мектебі. — 1985. — № 1. — 13—17 бет.

1986

81. Научная картина мира как высшая форма интеграции знания // Философско-методологические проблемы науки. — Алма-Ата, 1986. — С. 48—49.

82. [Рецензия] // Вести. АН КазССР. — Алма-Ата, 1986. — № 7 — С. 79—81. — Рец. на кн.: Диалектическая логика как методология современного естествознания. — Алма-Ата: Наука, 1985. Т. 4. — 392 с. / Соавт. О. А. Жаутыков.

83. Философско-методологические проблемы науки. — Алма-Ата: Наука, 1986. — 224 с.

1987

84. Примерный учебно-тематический план и программа для народных университетов по марксистско-ленинской философии. — Алма-Ата: Знание, 1987. — 26 с.

1988

85. Ғылыми-техникалық алға басу және адамзаттың ролінің жоғарлауы. — Алма-Ата: Мектеп, 1988. — 120 бет / Тұрғымбаевпен бірге.

86. Жасампаздық жолмен // Көкшетау правдасы. — 1988. — 4 маусым.

1989

87. Методическая разработка по курсу «Методология ест. научного познания». — Алма-Ата: КазГУ, 1989. — 31 с. / Соавт. Р. Н. Кенесарин.

1990

88. Ипостаси профессора // Казахст. правда. — 1990. — 18 сентября.

89. Науки юношей питают // Ленинская смена. — 1990. — 20 сентября.

1991

90. Дамудын диалектикалық-философиялық теориясы. Диалектиканың заңдары мен категориялары туралы материалистік түсініктің қалыптасуы. // Философия. — Алматы: Рауан, 1991. — 100—110 бет / З. Қариевпен бірге.

1993

91. Воспитывающий характер процесса обучения // Новое и

традиционное в преподавании философских и социально-политических дисциплин. — Алматы, 1993. — С. 118.

1994

92. Принцип единства мира // Принцип диалектики: Сб. науч. тр. каф. философии и методологии науки. — Алматы: КазГУ, 1994. — Гл. 3. — С. 24.
93. Принцип развития // Принцип диалектики: Сб. науч. тр. каф. философии и методологии науки. — Алматы: КазГУ, 1994. — Гл. 2. — С. 21.

К. Х. Рахматуллиннің редакциясымен шыққан еңбектер

Труды, изданные под редакцией К. Х. Рахматуллина

94. Актуальные проблемы исторического материализма: Сб. науч. тр. — Алма-Ата: КазГУ, 1982. — 245 с.
95. Вопросы материалистической диалектики: Сб. статей. — Алма-Ата, 1977. — 22 с.
96. Генезис категориального аппарата науки (Н. Нысанбаев). Алма-Ата: Наука, 1990. — 317 с.
97. Материалистическая диалектика и современность: Сб. статей. — Алма-Ата, 1979. — 204 с.
98. Мукашев З. А. Пресмысленность в философии. — Алма-Ата: Казахстан, 1973. — 104 с.
99. Принцип диалектики: Сб. науч. тр. / М. Ш. Хасанов. — Алматы: КазГУ, 1994. — 111 с.
100. Принцип материалистической диалектики: Сб. статей. — Алма-Ата, 1980. — 160 с.
101. Проблемы материалистической диалектики и современность: Сб. статей. — Алма-Ата, 1978. — 162 с.
102. Соловьев Г. О роли сомнения в познании. — Алма-Ата: Наук, 1976. — 380 с.
103. Социально-классовая структура Казахстана в условиях социализма: Сб. статей. — Алма-Ата: КазГУ, 1987. — 79 с.
104. Философские науки: Сб. статей. — Алма-Ата: КазГУ, 1971. — Вып. 1. — 156 с.
105. Философские науки: Сб. статей. — Алма-Ата: КазГУ, 1973. — Вып. 2. — 180 с.
106. Философские науки: Сб. статей. — Алма-Ата: КазГУ, 1973. — Вып. 3. — 125 с.
107. Философские науки: Сб. статей. — Алма-Ата: КазГУ, 1974. — Вып. 4. — 120 с.

108. Философские науки: Сб. статей. — Алма-Ата: ҚазГУ, 1974. — Вып. 5. — 191 с.
109. Философские науки: Сб. статей. — Алма-Ата: ҚазГУ, 1975. — Вып. 6. — 132 с.
110. Философские науки: Сб. статей. — Алма-Ата: ҚазГУ, 1975. — Вып. 7. — 131 с.
111. Философские науки: Сб. статей. — Алма-Ата: ҚазГУ, 1976. — Вып. 8. — 223.

Бірлесіп жазған авторлардың есімдер көрсеткіші

Именной указатель соавторов

Абдильдин Ж.	44
Әбсаттаров Р	63
Аманов Т. И.	44
Апыршкин С. И.	46
Жаутыков О.	77, 82
Икенов Л. И.	32
Қариев З.	90
Келигов М.	53, 57, 69
Кенесарина Р. Н.	87
Қудайқұлов М.	71
Лежников В. П.	62
Нысанбаев А.	48
Пресняков П.	13
Сабитов М. С.	48
Сәрсенбаев Н. С.	12
Трофименко А. П.	61
Тұрғымбаев А.	75, 85
Шманов А.	15

МАЗМҰНЫ

Оқырмандар есіне	3
Профессор К. Х. Рахматуллиннің өмірі мен қызметінің негізгі кезеңдері	4
Профессор К. Х. Рахматуллиннің ғылыми, педагогикалық және қоғамдық қызметі туралы қысқаша очерк	6
Профессор К. Х. Рахматуллиннің өмірі мен еңбектері туралы әдебиеттер	10
Еңбектерінің мезгілдік көрсеткіші	11
Қ. Х. Рахматуллиннің редакциясымен шыққан еңбектер	18
Бірлесіп жазған автордың есімдер көрсеткіші	19

СОДЕРЖАНИЕ

К читателям	3
Основные даты жизни и деятельности профессора К. Х. Рахматуллина	5
Краткий очерк научной, педагогической и общественной деятельности профессора К. Х. Рахматуллина	8
Литература о жизни и трудах профессора К. Х. Рахматуллина	10
Хронологический указатель трудов	11
Труды, изданные под редакцией К. Х. Рахматуллина	18
Именной указатель соавторов	19

Сдано в набор 6.11.95 г. Подписано к печати 23.11.95 г. Формат 60 x 841/16,
^ Печ. л. 1,25. Тираж 100. Заказ 256